

Naš iseljenik Pasko Baburica

Mato Mojaš

Prošle godine navršilo se 20 godina od smrti našeg poznatog iseljenika Paska Baburice, velikog dobrotvora i aktivnog rodoljuba za oslobođenje jugoslavenskih naroda i stvaranje Jugoslavije, za vrijeme prvog svjetskog rata.

Stanovništvo Koločepa poznaje povijest svoga otoka i razne događaje prošlosti, sjeća se Paska i mnogih pomoraca, ribara i iseljenika starijih generacija koji su se borili za životne ciljeve i radom doprinosili podizanju ugleda i slave našeg dubrovačkog pomorstva i lijepog Starog kraja kojeg su neizmjereno voljeli.

KOLOČEP RODNO MJESTO PASKA BABURICE

Otok obrastao borovima i primorskim raslinstvom ugodne klime i bujne vegetacije, brežuljkast s uzvišenjima koja se dižu u zapadnom dijelu do 125 metara, a spuštaju se i ponovno uzdižu prema istoku do 68 metara, stvara udolinu u kojoj su težačke ruke podigle divne maslinjake i vinograde, i obradile površine na kojima uspijevaju južne kulture: smokva, rogač, šipak, naranča, limun, nespola, bjam i drugo voće, i razno povrće. Ova udolina, koja raz-

dvaja otok na dva dijela, prostire se od zaljeva Donje Čelo do istočne obale i male uvale Gornje Čelo. Zahvata manji dio otoka i tu su oranice, vrtovi, voćnjaci i vinogradi koji obuhvataju ukupno 86 hektara obradive površine, a ostalih 177 hektara odnosi se na pašnjake, šume i neplodno zemljište. Orađivao se svaki komad zemlje krčio se kamen, podizali se zidovi (međe) i stvaralo terasasto obradivo zemljište. Mnogo se snage ulagalo i znoja izlijevalo da bi se moglo živjeti.

Na tom otoku živjela je još u XIV stoljeću 401 porodica, u XV stoljeću 769 porodica, u XVI stoljeću 416 porodica. U XVII stoljeću broj porodica smanjuje se na 197, a 1673. godine na svega 48 porodica s 225 stanovnika. Povećanje i smanjivanje broja stanovnika zavisilo je od razvoja trgovine i pomorstva. U XVIII stoljeću živjelo je 215 porodica, u XIX stoljeću 81 porodica, a oko 1930. godine u Donjem Čelu 35 porodica sa 160 stanovnika i u Gornjem Čelu 23 porodice sa 120 stanovnika. Popisom stanovništva 31. ožujka 1961. na Koločepu bilo je ukupno 78 porodica s 242 stanovnika.

*Pasko Baburica
predsjednik Jugo-
slavenske narodne
obrane, član Jugo-
slavenskog odbora u
Londonu i počasni
građanin grada Du-
brovnika*

Ljudi snalažljivi i odvažni dali su se na ribanje, na pomorstvo, jer im sama zemlja nije mogla osigurati životne potrebe, ni življenje. Tako već u XIV stoljeću Koločep je imao dosta malih brodova, a pored toga 37 većih brodova (barciusus, choca i brigantinus), koji su plovili po Jadran-skom i Jonskom moru i dolazili sve do Sicilije. Na tim brodovima plovili su Koločepljani kao mornari i pomorci. Bilo ih je u raznim službama, više pisara na brodovima i kapetana. Pomorstvo je donosilo prihode i stvaralo uslove njegovog razvoja i blagostanja. U XV stoljeću Koločep je raspolagao sa 65 velikih brodova. U XVI stoljeću razvilo se pomorstvo i na ostalom Dubrovačkom području, osobito na otocima Lopudu i Šipanu. Povećava se broj brodovlasnika i brodova za dugu plovidbu, te se pojavljuje i konkurencija. Usljed toga slabi pomorstvo na Koločepu i smanjuje se broj većih brodova na svega 22. Iako se smanjila mornarica, ipak se stanovništvo Koločepa uglavnom bavilo pomorstvom i mnogi su plovili kao mornari, i kapetani na svojim i na drugim brodovima. Mnoge su porodice u toku stoljeća davale vrlo pomorce i smjele kapetane, a najviše pomoraca dale su porodice Šoletića, Svilokosa, Lujaka, Baburica, Kor-dića i Pokovića. U XX stoljeću do 1930. godine Koločep je dao 46 pomorskih kapetana.

Kad je otok Koločep pripao Dubrovačkoj republici nije poznato, ali zna se da je u XI stoljeću bio u posjedu Du-brovnika. »Koločep se spominje u Dubrovačkom statutu 1272. godine, kad su Koločep, Lopud i Šipan sačinjavali jednu administrativnu cjelinu, knežinu, s knezom (comes) na čelu, čije je sjedište bilo u Šipanu. Godine 1457. odcijepili su se Lopud i Koločep i dobili svoga kneza sa sje-dištem na Lopudu. Godine 1498. — 1500. Koločep je dobio svoga podkneza«.

Pored pomorstva mnoge porodice bavile su se ribanjem. Ribari su lovili ribu oko otoka, u Koločepskom kanalu i uzduž Dubrovačkog Primorja. Od XV do XVIII stoljeća spominju se družine koje su vadile koralje s morskog dna oko otočića sv. Andrije. Ovaj posao obavljali su od početka travnja do konca rujna, kada je more mirnije i kada nema velikih vjetrova i valova. Neke ribarske družine vadi-le su koralje i uz obalu otoka Lastova. Svojim brodo-vima na jedra dolazili su i u Egejsko more, pa čak i do Malte, te se zadržavali na vadenju koralja. Bilo je preko 40 družina. Svaka družina imala je svoj brod i sastojala se od tri do četiri čovjeka. Koralje su po ugovoru kupovali na Koločepu i u Dubrovniku, te ih izvozili u Italiju, Francusku i u druge zemlje. Članovi porodica bavili su se i obrađiva-njem zemljišta, uzgajali su i po koju ovcu, koje su im davale vunu za predivo. Raznovrsna su bila njihova zanimanja, a najviše pomorstvo i ribarstvo. Osobito u XIX stoljeću glavni prihod dolazio je od ribanja.

Brodovi na jedra su iščezavali, mnogi su pomorci pomijenili zanimanje i odlazili u svijet. Pronalazio se novi način lovljenja ribe. Nastala je nova organizacija kako bi se zajedničkim snagama došlo do suvremenijeg alata i mo-gućnosti. Životne prilike su se pomalo mijenjale. Početkom ovog stoljeća 1911. godine osnovana je ribarska zadruga i tada su na Koločepu bila 22 ribarska broda. Raspolagalo

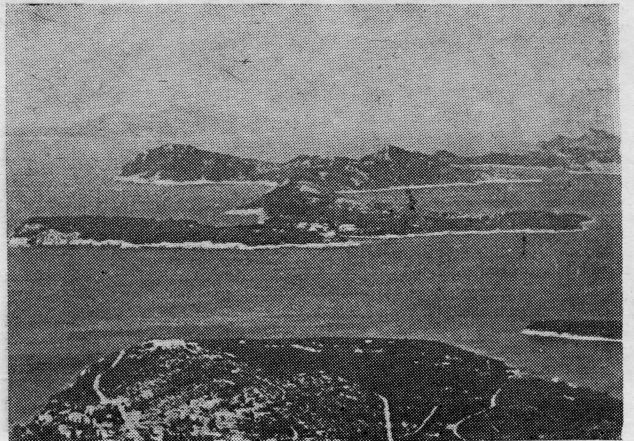
se s većim mrežama i 132 mreže stajačice. Zemlja je malo davala prihoda, a od toga se nijesu mogle osigurati životne potrebe. Porodice s većim brojem članova dolazile su u teži položaj. Na području Dalmacije nije bilo tvornica, ni raz-vijenog obrta da bi se moglo poći na hadnice ili se prihva-titi kakvog posla. Usljed toga nastala je potreba za zarad-om koju u svojoj zemlji nije bilo moguće naći, te su mlade snage slijedile primjer ostalih područja Dubrovačkog kraja i odlazile daleko u prekomorske zemlje da tamo traže za-poslenje. Takve prilike vladale su sve do drugog svjetskog rata.

PASKO BABURICA U SVOM ZAVIČAJU

U živopisnom Donjem Čelu na Koločepu rodio se Pasko Baburica 28. travnja 1875. godine. Otac Ivo i majka Kate rođena Šoletić živjeli su skromno, bavili se ribanjem i nešto obradom zemlje. Ivo je neko vrijeme radio u Mlinima (Župi Dubrovačkoj) u mlinu Jelića i plovio je kao mornar na jedrenjacima. U toj porodici odgajao se Pasko poma-žući roditeljima još u ranom djetinjstvu. Imao je dva brata i dvije sestre. Najstariji bio je Antun, a najmlađi, Vicko. Poslije Antuna rodila se Nike, Pasko i Kate. Brojna obi-telj zadavala je brige roditeljima, jer je teško bilo pribaviti sredstva uzdržavanja, pa ma kakvim naporim radom na samom otoku. Zbog toga primoralo je Paska da nakon što je završio osnovnu školu, već u 13. godini (1887. god), na-pusti svoje rodne mjesto i da ide tražiti posla kako bi time olakšao svojim, po mogućnosti im mogao nešto od zarade poslati, pomoći im i olakšati življenje. Bio je radišan i vješt u poslu. Najprije je radio kod Toma Svilokosa u trgo-vini mješovite robe u Trebinju. Tu je u početku prenosio razni materijal, bio zaposlen u prodavaonici i izvan nje, svuda odlazio gdje je što trebalo prenijeti, nabaviti itd., kao »potrkač«. Želio je svakome ugoditi. Marljivo i pre-dano je obavljalo povjerene poslove i postao trgovački po-

Koločep — Donje Čelo rodno mjesto Paska Baburice

Otok Koločep

moćnik. Darovit i bistar želio je da u slobodno vrijeme nešto i nauči. Učio je talijanski i njemački jezik i savladavao govornu vještinu. Mnogo je na njegov odgoj i kulturno uzdizanje doprinijela žena poslodavca Mileva, kći Vuka Vrčevića poznatog sakupljača narodnih umotvorina, prijatelja Vuka Karadžića i sekretara crnogorskog kneza Danila.

Dok je radio u Trebinju često je dolazio poslom u Dubrovnik, a nakon četiri godine nastani se u Dubrovniku i zaposli se kao trgovački pomoćnik kod Vlaha Svilokosa, koji je također imao trgovinu mješovite robe na Pločama. Radio je mnogo od ranog jutra do kasno doba noći. Ulagani napor nije mu davao odgovarajuću plaću i kojom bi mogao podmiriti i najosnovnije životne potrebe, a kamoli još da pomogne svoje roditelje, braću i sestre, na koje je mnogo mislio i želio im olakšati život. U svakodnevnom poslu smišljao je što da radi. Drugi posao nije bilo lako naći, a ako ga i nađe, teško da mu i ta promjena poboljša životne uslove. Plate su svuda bile male, teško se moglo zaradom »sastaviti kraj s krajem«. U takvim prilikama mnogo ga uznemirilo iznenadna smrt oca 9. prosinca 1891. Pasko je razmišljao, savjetovao se i razgovarao s poznatim o življenju. Bio je nemiran, nastavio je s učenjem jezika, dok najednom otkaze posao i vrati se na Koločep, gdje se sastane s Ivom Lujak koji je došao iz Južne Amerike (Chilea) na viđenje svojima i sa željom da se zadrži neko vrijeme. Oženi se s Vicom Baburica koja je s Paskom bila u daljnim rodbinskim vezama.

Pasko zdrav omladinac, pun poleta i ambicije rado je razgovarao s Ivom, interesirale su ga prilike i život u dalekom svijetu. Tekli su razgovori. Pasko je počeo maštati i predviđati kako bi bilo da i on otputuje u Ameriku. Borio se sam sa sobom, mnogo je želio, ali pomisao da treba napustiti svoje najmilije, svoj dragi kraj koji mu je na svakom koraku ispunjavao uspomene iz djetinjstva, poticala ga je sve na veće razmišljanje. Ipak odlučio se i jednog dana pokrene razgovor u svom roditeljskom domu. Govorio je da se ovamo teško može živjeti. »Mnogo nas je u kući i kako ćemo ovako dalje, ako se ne snabdijemo na koji način. Idem ja s Vicom i Ivom u Chile, pa ćete vidjeti kako ću ja tamo zaradivati i vas pomagati«. Svi su ga gledali, zamislili se. Uvidali su realnost života, ali teško im se bilo i s Paskom rastaviti. »Tko zna kako će ti tamo biti, daleko od nas, a vidiš ovamo bi nam ipak mogao pomoći, radio bi, pa bi se nekako mučili, a što je najglavnije bili bi blizu i dijelili bi dobro i zlo.« Pasko nema mira, drži se čvrsto odluke i počne nagovarati majku. Umiješa se Vice i Ivo ističući: »Pa mi ćemo mu u početku pomoći dok se snađe, a može i s nama raditi i živjeti u prvo vrijeme, pa kasnije kako on hoće«. Majka je postajala nemirna. Nije bilo lako ni Pasku ali se je savladavao.

Tekle su pripreme i konačno je došao dan odlaska, dan rastanka s majkom, braćom, sestrama i rodbinom. Svojim prijateljima je ranije govorio: »Dan odlaska se približava i tada će mi biti najteže«. Pasko se držao hrabro, želio je

stvoriti raspoloženje, da majci i svojim bude lakše se od njega odijeliti. Ispratilo ih je čitavo mjesto po starom običaju kako su mještani ispraćali svoje pomorce i putnike, koji odlaze u daleke zemlje. Lepršali su rupci, odzvanjali su pozdravi, brod se udaljavao i Pasko je bacao pogled na svoj mili rodni kraj. Bio je tužan. Vice ga je tješila. Kad se razabrao reče joj: »Teško mi je bilo, skupilo mi se nešto u grlu i nijesam više mogao progovarati«.

I tako je Pasko Baburica u punoj mladenačkoj snazi otputovao u daleki novi svijet s nekoliko austrijskih fortinti u džepu.

ZIVOTNI PUT PASKA BABURICE

Došao je 1892. godine u 17 godini života u Iquique (Chile) i dvije godine radio je s puno volje. Brzo je naučio i španjolski jezik. Bilo koji posao nije mu bio težak. Ispunjen mladenačkom snagom i ambicijom piše doma utješiva pisma s puno nade u bolji život. Prva ih pošiljka od nešto ušteđenog novca obraduje. Vice piše Paskovoj majci: »Ne misli ništa, Pasko je dobro i valjan je«. Iz dana u dan Pasko je bez predaha radio, nije svu zaradu slao doma, već je mislio kako će što više i uštedjeti, kupiti kakvu radnju i samostalno raditi. Pomišljao je kako će više zaradivati i pomagati svoje. Ta pomisao stalno mu je lebdjela pred očima i davala podstreka u radu.

Neko vrijeme bio je trgovački pomoćnik u trgovini s raznovrsnom željeznom robom u Nikole Gjika našeg iseljenika iz Gruža, a malo zatim kod Boža Dobrojevića iseljenika iz Orašca.

Napokon želje su mu se ostvarile i ubrzo, poslije par godina ustrajnog rada od odlaska u Chile, udružuje se s prijateljem Remiggijem Gazarijem i sa svojom ušteđevinom kupi od Gjika trgovinu željeznom robom i počne samostalno raditi. Radio je s još više elana. Pronicljivost i trgovačke sposobnosti počele su mu se ispoljavati, te Pasko razvija sve veću aktivnost, sve više proširuje posao i stiče zaradu. Piše majci i braći o svojim uspjesima i šalje im novaca.

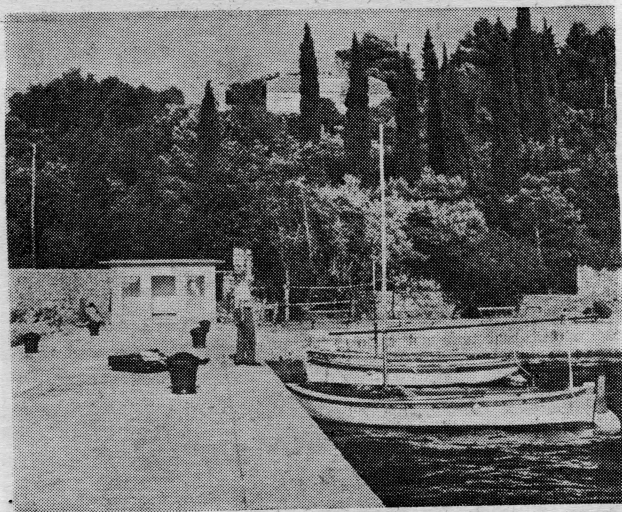
Ne zadovoljava se samo s trgovinom mješovite robe već sa svojim drugom i trećim članom Lujom Mitrovićem osniva Društvo za trgovinu stokom. Počinje kupovati stoku i trgovati s mesom. Kasnije proširuje trgovinu s mesom na veliko, kupuje pašnjake i gradi klaonice. Osniva DRUŠTVO »GENTE GRANDE« s kapitalom od 400.000 engl. funti u kojem je bio glavni akcioner. Stoku je kupovao većinom u Argentini i uzgajao je na svojim pašnjacima. Imao je oko deset tisuća volova na prostranim pašnjacima farme u srednjem Chileu, blizu grada Vallenara s koncesijom na 700.000 hektara — AGRICOLA Y COLONIZADORA DE LLANQUIHUE. U Iquique, Valparaisu i Antofagasti nalazile su se velike njegove klaonice, i s mesom je opskrbljavao gradove i tvornice. Glavni direktor trgovine s mesom bio je Pavo Svilokoski rodom iz Koločepa.

Osnovao je veliko poljoprivredno društvo — SOCIETAD AGRICOLA DE NUBE Y RUPANCO s kapitalom od 12 milijuna pesosa.

U južnom dijelu Chilea imao je veliku vinariju kapaciteta od sto vina, te je proizvodio prvoklasno vino zvano »cunaco« za restorane, hotele i tvornice.

Neumornim marljivim radom, izvanrednim trgovačkim sposobnostima i štednjom osnovao je i razvio je trgovine, poduzeća i firme, koje su dobile svjetski glas kao najsolidnije tvrtke u svojim proizvodima. Općenito u trgovini je imao uspjeha i postizavao je brzo velike zarade što mu je omogućilo stvaranje osnovnog kapitala. Najveći uspjeh postigao je u namjerniji salitre, te je bio jedan od najvećih industrijalaca u republici Chile, a na glasu u čitavoj Južnoj i Sjevernoj Americi.

U sjevernom dijelu države Chile od granice Perua pa prema jugu do rijeke Rio de Elqui, tj. do srednje regije prostire se pustinski pojas s bogatim naslagama ruda, a najveće je bogatstvo u ležištima bakrene rude (36,8% svjetskih rezerva nalazi se u Chileu) i u velikim naslagama nitrata ili salitrene rudače (ruda caliche). Između masiva i lanaca Anda prostiru se velike pustinje. Na sjeveru u provinciji Tarapaca dobivaju se velike količine čileanskih nitrata, a najviše daje pustinja Atacama u provinciji Atacama. Ove pustinje i provincije imaju suhu klimu, tako da se može reći da kiša uopće i ne pada U luci Iquique godi-

Pristanište sa čekaonicom sagradio Pasko Baburica

šnje iznosi svega 1,5 mm, a u luci Arica 0,5 mm padavina, ali prođe po više, pa i desetak godina bez kiše. Planinske rijeke koje se spuštaju s Anda presušuju i njihovo korito isušavaju u pojasu suhe klime. Gradovi, luke i tvornice dobivaju vodu iz velike udaljenosti (Antofagasta s udaljenosti od oko 200 km). Pomoću vode zemlja se pročišćava i natapa, te se podižu parkovi u gradovima. Inače na hiljadama kvadratnih kilometara ne raste bilje niti žive životinje. Ležišta salitre rudače u pustinji Atacama protežu se u daljinu oko 720 km i u širinu od 8 do 65 km, a nalaze se na nadmorskoj visini od 1200 do 2280 metara. Ogranci Anda spuštaju se strmo u more do 100 metara visokim obal-skim rubom.

Čitava regija sa svojim ogromnim prostranstvima bila je sama pustoš, ali njena prirodna bogatstva u rudama stvarala su život. Nastalo je u početku postepeno, a kasnije sve više naseljavanje otvaranjem rudnika, blizu kojih su se podizale tvornice, rudarska naselja, gradili putevi, željezničke pruge, podizala poduzeća, izgrađivale luke i vodovodi. Tako sjeverni pustinjski dio države (u duljini od 100 kilometara) postaje značajan u ekonomskom i privrednom životu zemlje, a za taj razvoj značajne zasluge se pripisuju našim iseljenicima, koji su mnogo doprinijeli svojim fizičkim i umnim sposobnostima i snagama.

Potrošnja salitre u svijetu bila je tada velika. Pasko predvidi da bi tu mogao imati koristi, pa se dogovori i u društvu s Markom Cikareli, koji potječe s otoka Brača, prvo iznajmi pa kupi tvornicu i terene na kojima počne kopati i proizvoditi salitru. Tako osnuje društvo za vađenje salitre »BABURIZZA — CICCARELLI!« Ubrzo su se povećavale zarade i Pasko proširuje proizvodnju salitre osnivanjem novih tvornica i kupnjom novih područja salitre, Društvo dobiva novo ime »BABURIZZA — BRUNA I COMP«. U dogovoru s Lukinovićem i Petrinovićem proširuje društvo koje dobiva naziv »BABURIZZA — LUKINOVIĆ I COMP«. Proizvodnja salitre zahvaća sve veće razmjere i Baburica povećava industriju salitre i osniva prvu jugoslavensku industriju salitre u Antofagasti s 24 tvornice — THE LAUTARIO NITRATE COMPANY LIMITADA sa sjedištem u Valparaisu i Londonu, s kapitalom od sedam milijuna engl. funti. Glavni direktor tvornica bio je Frano Petrinović iseljenik s otoka Brača. Jednom prigodom Pasko je potpisao ček na četiri milijuna engl. funti i to je ček s najvećim iznosom koji je do tada potpisan.

Pasko Baburica postaje popularan i glavni oslonac našim iseljenicima koji su selili u Chile s područja Dubrovnika i Dalmacije. On ih prima na posao, potpomaže ih, podiže im samopouzdanje i omogućuje zaradu odmah po dolasku. Na taj način olakšava im snalaženje u stranom svijetu i Paskove tvornice i poduzeća postaju vrelo njihove zarade, koje je nevolja natjerala da odlaze iz svoje zemlje. Računa se da je u njegovim tvornicama i na kopanju salitre rudače bilo uposleno preko 40.000 radnika i namještenika. U najvećoj tvornici »Chacabuco« u provinciji Antofagasta radilo je preko 4000 ljudi. Među njima veliki je broj i naših iseljenika. Prve tri tvornice na području Antofagasta zvale su se »Aconcaqua«, »Ausonia« i »Filomena«. Sedam godina na organizaciji ishrane radnika na jednom dijelu tvornica radio je Vlaho Dragić iseljenik, rodom iz Cavtata.

U proizvodnji salitre prije prvog svjetskog rata republika Chile je bila na prvom mjestu, proizvodivši godišnje 90% od sveukupne svjetske proizvodnje. Tada je Baburica imao u svojim rukama 75% industrije salitre. Provincije Atacama i Tarapaca postaju glavna izvozna područja jer su obuhvatale 80% cjelokupnog izvoza.

Radovi na područjima salitre nijesu bili laki. Područja sa suhom klimom i velikim razlikama u temperaturi između dana i noći otežavala su životne prilike našim ljudima, koji nijesu bili u početku naviknuti novim klimatskim uvjetima. Kopale su se naslage salitre rudače od pola metra do pet metara dubine. Razbijale su se eksplozivom. Pijesak se odstranjivao, a salitrena rudača lomila, slagala i prenosila. Taj posao su obavljale tisuće radnih ruku iz dana u dan. Stručnjaci su ispitivali postotak salitre i ispitivana rudača išla je u tvornice na drobljenje i ispitivanje. Samljevena materija kuhala se u kotlovima, te odlazila u

rezervoare gdje se salitra zgrušavala, vadila i odvodila željeznicama u luke za izvoz. Iz rastopine dobivao se i čisti jod koji se izvezio u krutom stanju.

Kad se je na jednom terenu iscrpila salitra, tvornice su se prenosile i podizale na drugim mjestima, gdje su veće naslage salitre rudače i gdje je veća eksploatacija. Veliki prihodi dobivali su se od nuz produkta, tj. čistog joda. Baburica koji je imao tvornice na sjeveru, seli na jug i kupuje nove tvornice. Njegovo ime postaje ime industrijske i trgovačke kompanije koja je preko 20 godina reprezentirana na Pacifiku, u Engleskoj i Americi kao najveća i najsolidnija firma — PASCUAL BABURIZZA.

Privremena uprava Jugoslavenske narodne obrane u Antofagasti 1915. godine

Središnja uprava Jugoslavenske narodne obrane u Valparaisu — Chile
Izabrana na velikom zboru 21-23. siječnja 1916. godine

Čitava svjetska proizvodnja salitre proizlazila je gotovo iz Chilea i bila glavna grana privrede. U toj privrednoj grani sudjelovali su pored Baburice i naši iseljenici Petrinović, Mitrović, Lukinović i drugi. Proizvodnja je bila velika naročito prije prvog svjetskog rata kada se mnogo izvozilo i u Evropu kao sirovina za ratnu industriju. Dobro se plaćala i akcioneri su sticali velike dobiti i stvarali kapital.

Poslije rata salitra se u Evropi proizvodila vještačkim putem. Možda se naslućuje pad cijene salitri i to možda navodi Baburicu i Petrinovića, kao šefove kompanije, da 1929. godine prodadu sva industrijska postrojenja, područja salitrene rudače i udjele sjeveroameričkim koncernima GUGENHEIM BROTHERS u New Yorku.

Vijest o prodaji tvornica duboko je odjeknula među našim iseljenicima i u njihovim porodicama. Prepuštanje velikih poduzeća iz ruku jugoslavenskih iseljenika u posjed poduzećima Sjeverne Amerike, smatralo se kao težak udarac za naše ljude koji su tamo zaposleni i za one koje je jad prisiljavao da odlaze i traže posla u Chile.

Usljed nezaposlenosti radnici su dovedeni u teži ekonomski položaj i zbog toga na poticaj čileanske vlade 1930. godine Baburica kupi i podigne šest novih modernih tvornica salitre i dovede na posao one koji su ostali bez posla. Novom društvu za proizvodnju i preradu salitre dade ime »Balkan« koje je raspolagalo s kapitalom od 1,100.000 engl. funti i posjedovalo prostrana područja salitrene rudače u Chileu. Proizvodnja salitre rasla je i upotrebljavala se najviše za poljoprivredne svrhe. Za drugog svjetskog rata čileanske tvornice proizvodile su do 490 tisuća tona salitre i sva količina odlazila je u USA za naoružanje. U 1952. godini proizvodilo se 404.772 tona (od 2,400.000 tona svjetske proizvodnje).

Pasko Baburica ne samo da je bio veliki industrijalac, on je također i brodoglasnik. Iz velike ljubavi prema moru i pomorstvu učestvuje u razvoju pomorske privrede. Još prije nego je prodao tvornice salitre osnovao je s Božom Banceom i Franom Petričevićem godine 1924. Jugoslavensko-amerikansku plovidbu (sa šest brodova) sa ciljem da razvije saobraćaj s Južnom Amerikom, naročito s državom Peru i lukama Chilea. Kad je 1929. godine prodao tvornice svu svoju energiju usmjeruje na razvoj brodarskog društva, pa se te godine društvo fuzionira s Atlantskom plovidbom Ivo Račić u jedno društvo koje se naziva Jugoslavenski Lloyd. Glavni kapital uložiti Pasko u ovo društvo, koje mu je donosilo velike koristi. I s ovim društvom mnogo je doprinomio blagostanju naših iseljenika, jer su na brodovima samo naši kapetani i mornari. Društvo je raspolagalo s 24 velika prekoceanska parobroda s ukupnom tonažom od 200.000 tona nosivosti i preko tisuću članova posade. Društvena glavnica iznosila je milijun engl. funti, a toliku glavnicu nije tada imala ni jedna banka ili društvo u našoj zemlji. Pasko Baburica je bio potpredsjednik tog društva, a predsjednik je Nikola Mihanović. Ostali članovi uprave bili su: Božo

Banac kao generalni direktor, pa Frano Petrinović, dr Miše Kol'n i dr Niko Marinović.

Pasko je osnovao razna poduzeća ili imao u njima udjela. Dosta veliko bilo je Društvo za uvoz i trgovanje s raznom robom, s kapitalom od 2,500.000 engl. funti. Društvo je imalo ispostave i zastupnike u raznim zemljama. Sjedište jednog trgovačkog poduzeća na veliko bilo je u Londonu. To poduzeće izvozilo je u Jugoslaviju raznu robu, a najviše modru galicu i lim. Šira trgovačka područja Paskova djelovanja bila su Tocopilla, Antofagasta, Iquique, Valparaiso, Santiago u republici Chile. On predviđi da grad Antofagasta ima veliku budućnost razvoja zbog svog geografskog položaja i budućih trgovačkih i saobraćajnih veza koje će se proširiti s Argentinom, pa odluči da doprine udjela u izgradnji ove luke. Osnuje Društvo za izgradnju luke Antofagasta »BABURIZZA, LARINQUE Y CIA«, s kapitalom od 300.000 engl. funti.

Sudjeluje u raznim društvima koja iskorišćavaju kositar u Boliviji. Trgovačkog udjela imao je u Parizu i u drugim mjestima.

Predsjednik je i glavni faktor osiguravajućeg društva »LA YUGOSLAVA« sa 46 ograna i glavnicom od 2,5 milijuna dolara. Sjedište društva je u Valparaisu. Mnogi Jugoslaveni u Južnoj Americi imali su tvornice, trgovine, kuće, skladišta, radionice i t. d., koje su osiguravali kod stranih društava. Osnivanjem osiguravajućeg društva »Jugoslavija« postaju samo Jugoslaveni dioničari društva.

Rodoljubivim djelovanjem i propagandom Jugoslavenske narodne odbrane osnovana je 1918. godine JUGOSLAVENSKA BANKA u Punta Arenasu s temeljnom glavnicom od 20 milijuna pesosa ili pola milijarde jugoslavenskih kruna. Banka je sve više okupljala naše poslovne iseljenike i znatno utjecala na razvoj trgovine i industrije koja se nalazila u rukama naših iseljenika. U 1919. godini centrala Jugoslavenske banke prenesena je u Valparaiso, u središte naših kolonija u Južnoj Americi. Podružnice Jugoslavenske banke nalazile su se u Punta Arenasu, Puerto Natalesu, Porveniru, Antofagasti i Oruru (republika Bolivija), a kasnije su se osnivale i u drugim jugoslavenskim naseobinama. Glavnica je stalno rasla i 1920. prelazila je 50 milijuna pesosa. Predsjednik i glavni udionik Jugoslavenske banke bio je Pasko Baburica.

Djelovanje Paska Baburice bilo je svestrano na mnogim područjima. To je prirodni trgovački i poslovni talenat kojega ranije nije poznavala povijest našega naroda. Svojim prirodnim sposobnostima probijao se u svijetu stalno postizavajući uspjehe i sticajući ogroman imetak, i upravo je neshvatljivo da je mogao dospjevati u svom razgranatom poslu, toliko misliti, stvarati i postizavati. Njegova snažljivost i znanje omogućilo mu je stvaranje velike materijalne baze. Uspijevali su i drugi naši iseljenici, njegovi suradnici, te su sa svojom materijalnom bazom i snažljivošću zauzeli značajne položaje i vršili važne funkcije u čileanskom društvenom, političkom i kulturnom životu.